

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, z późn.zm.), zwanej dalej ustawą, rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Uznanie za rezerwat przyrody następuje w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, które określa jego nazwę, położenie lub przebieg granicy i otulinę, jeżeli została wyznaczona, cele ochrony oraz rodzaj, typ i podtyp rezerwatu przyrody, a także sprawującego nadzór nad rezerwatem (art. 13 ust. 3 ustawy).

Niniejszym zarządzeniem, za rezerwat przyrody „Koszatka” uznano dwie powierzchnie, które zasiedlone są przez populację koszatki leśnej *Dryomys nitedula*: jedna niedaleko miejscowości Radomierowice, druga niedaleko miejscowości Nowa Bogacica. Pierwsza to dobrze zachowany oraz zróżnicowany las mieszany i bór mieszany z istotnym udziałem drzewostanów w starszych klasach wiekowych, położony na równinie wodnolodowcowej niedaleko miejscowości Radomierowice (na działkach ewidencyjnych nr: 203, 202 i 232 obręb Radomierowice, gm. Murów). Druga powierzchnia obejmuje lasy mieszane świeże z dominującym udziałem buka zwyczajnego *Fagus sylvatica* (ok 80%) w wieku od 57 lat do 177 lat; charakteryzuje się dobrze wykształconym ekosystemem leśnym, z zachowaniem naturalnej piętrowości lasów i obejmuje działki ewidencyjne o numerach: 184/6, 242/1, 39, 735, 241/6, 244, 242/2, 241/8, 241/7, 241/4, 241/5 obręb Borkowice, gmina Kluczbork oraz działki ewidencyjne: nr 4/3 i 75 obręb Bukowo, gmina Murów i nr 1/1 obręb Młodnik, gmina Murów. Położenie i przebieg granicy rezerwatu określono w załączniku nr 1 i nr 2 do niniejszego zarządzenia.

Wokół rezerwatu wyznaczono otulinę, obejmującą teren pomiędzy dwiema, opisanymi powyżej powierzchniami, o długości ok. 8 km i szerokości ok. 0,5-1,3 km. Zgodnie z art. 5 pkt 14 ustawy, otulina stanowi strefę ochronną graniczącą z formą ochrony przyrody i wyznaczoną indywidualnie dla formy ochrony przyrody w celu zabezpieczenia przed zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi z działalności człowieka. Przy wyznaczaniu zasięgu otuliny, pod uwagę wzięto biologię i ekologię gatunku oraz dane z inwentaryzacji przeprowadzonej w 2020 r. (*Inwentaryzacja przyrodnicza popielicowatych na obszarze Stobrowskiego Parku Krajobrazowego*, Hebda G, Cielniak M.), które wykazały obecność osobników koszatki na obszarach wyznaczonej otuliny, co świadczyć może o wykorzystywaniu terenu jako trasy ich migracji. Jak wskazano powyżej na terenie rezerwatu przyrody Koszatka występują dwie powierzchnie, oddalone od siebie o ok. 4 km, na których występują optymalne warunki siedliskowe dla występowania i rozrodu koszatki (skład gatunkowy i wiek drzewostanów). Jednakże w długofalowej perspektywie, dla ochrony tych dwóch metapopulacji, istotne jest przeciwdziałanie izolacji, m.in. poprzez umożliwienie wymiany materiału genetycznego. Zagrożeniem dla tego procesu byłoby przerwanie tras migracyjnych pomiędzy dwoma powierzchniami. W ocenie organu otulina rezerwatu umożliwi zapobieganie takim zjawiskom, m.in. poprzez modyfikację gospodarki leśnej. Położenie i przebieg granicy otuliny określono w załączniku nr 1 i nr 3 do niniejszego zarządzenia.

Koszatka leśna jest gatunkiem objętym ochroną prawną, wymagającym ochrony czynnej na mocy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. poz. 2183, z późn. zm), umieszczonym w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Kręgowce. - o statusie NT-bliskie zagrożenia (2001r., IPAN, Głowaciński Z.) oraz ujętym na Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w kategorii NT- bliskie zagrożenia (2002r. , IPAN, Głowaciński Z.). Na liście IUCN ma w chwili obecnej status LC – gatunek mniejszej troski. Wymieniana jest w załączniku III

Konwencji Berneńskiej, w załączniku IV Dyrektywy Siedliskowej UE oraz na Czerwonej liście kręgowców (płazy *Amphibia*, gady *Reptilia*, ptaki *Aves*, ssaki *Mammalia*) województwa opolskiego w kategorii EN - gatunki bardzo wysokiego ryzyka, silnie zagrożone.

W województwie opolskim ostatnie stwierdzenia tego gatunku pochodzą z początku XX wieku i przez kolejne lata występowanie koszatki nie było potwierdzone. Gatunek ten jest bardzo wrażliwy na zmiany środowiskowe związane ze zmianą strukturalną i wiekową drzewostanu oraz z przerwaniem ciągłości korytarzy migracyjnych poprzez, m.in. obniżenie zwartości drzewostanu lub powstaniu luk. W trakcie prowadzonych w 2020 r. badań (*Inwentaryzacja przyrodnicza popielicowatych na obszarze Stobrawskiego Parku Krajobrazowego*, Hebda G, Cielniak M.), a potem w 2024 r., na zlecenie RDOŚ w Opolu (*Oceny populacji koszatki leśnej *Dryomys nitedula* na terenie projektowanego rezerwatu przyrody „Radomierowice” i projektowanego rezerwatu przyrody „Nowa Bogacica” wraz z montażem skrzynek rozrodczych w celach monitoringowych przez Instytut Biologii Uniwersytetu Opolskiego G.Hebda*), prowadzono wielokrotne obserwacje osobników koszatki (przy użyciu fotopułapek oraz budek lęgowych), co potwierdziło stałe miejsce ich występowania i wykorzystywania bogatej bazy żywieniowej drzewostanów wokół miejscowości: Radomierowice i Nowa Bogacica (zróżnicowany skład gatunkowy, zwarcie drzewostanu, obfitość gatunków ciężkonasiennych, znaczny udział starodrzewu). Na podstawie wyników badań dotyczących oceny stanu populacji tego gatunku stwierdzono, że na powierzchni rezerwatu przyrody Koszatka występuje ok. 40 osobników. Uznano przy tym, że powyższa wartość jest zaniżona ze względu na ograniczony okres prowadzenia badań (jeden rok). Monitoring populacji koszatki na przedmiotowym terenie jest kontynuowany. Dotychczasowe badania potwierdziły, że osobniki koszatki zakładają gniazda na terenie obu części rezerwatu przyrody i jest to dla nich istotne miejsce rozrodu ze względu na strukturę drzewostanu i zasobną bazę żywieniową. Dodatkowo obserwacjami objęto 500 - metrowy bufor wokół obu części rezerwatu przyrody i stwierdzono w nim również występowanie koszatek. Na tej podstawie ustalono ostateczny kształt rezerwatu przyrody Koszatka i jego otuliny, określony w niniejszym zarządzeniu.

W kraju obecnie stwierdzono zaledwie 54 stanowiska tego gatunku (2020, Atlas Polski Ssaków, IPAN). Inne znane z terenu kraju miejsca występowania koszatki to: populacja 19 osobników w nadleśnictwie Stąporków, Skarżysko i Przysucha w województwie świętokrzyskim i mazowieckim (2005r. Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian” z Warszawy), 3 stanowiska w Parku Narodowym Gór Stołowych (2007, Pikulska B., Mikusek, Popielicowate (Rodentia, Gliridae) Parku Narodowego Gór Stołowych, *Przyroda Sudetów t. 10(2007): 181-188,*) i 1 stanowisko w Tatrzańskim Parku Narodowym, przy czym w latach ubiegłych było ich tu 5 (2012, Ważna i inn. *Nowe stanowisko koszatki *Dryomys nitedula* w Tatrzańskim Parku Narodowym, Chrońmy Przyr. Ojcz. 68 (3): 238–240, 2012*). Powyższe oznacza, że opolska populacja koszatki leśnej, oszacowana na około 40 osobników, jest dotychczas największą stwierdzoną populacją w Polsce, położoną z dala od najbliższych stanowisk tego gatunku w kraju.

Ochrona drzewostanu uznanego niniejszym zarządzeniem za rezerwat przyrody, wraz z wyznaczoną otuliną, pełni istotną rolę w zachowaniu nizinnych populacji koszatki leśnej w tej części kraju. Jak wspomniano wyżej, w rezerwacie przyrody Koszatka, siedlisko tego gatunku stanowią lasy z dobrze zachowaną piętrowością i z dużym udziałem starodrzewia, przy zachowaniu dużego zróżnicowania gatunkowego, które wpływają na dostępność i bogactwo bazy pokarmowej. W części rezerwatu obok Nowej Bogacicy dominuje buk zwyczajny, a w wydzielinach na północ od rzeki Borkówki udział buka spada na rzecz występowania sosny zwyczajnej, która osiąga wiek od 82-122 lat i grabu pospolitego, a także pojawiającego się podszytu z gatunkami jarzębu pospolitego, grabu zwyczajnego i olszy czarnej. Pozostałe gatunki z punktu widzenia bazy żywieniowej dla koszatki leśnej to dąb sp., który miejscami osiąga wiek 122 lat. Zróżnicowana struktura wiekowa drzewostanu i podszyt, a także różnorodność gatunkowa zapewniają stabilną bazę żywieniową dla pilchowatych przez cały okres wegetacyjny. W szczególności, że

drzewostan bukowy w dużej mierze osiągnął dojrzałość do wydawania owoców (średnia jego wieku przekracza 60 lat). W latach nasiennych buka, kiedy ilość pożywienia jest bardzo duża, następuje intensywny wzrost i rozwój koszątek. Cykl nasienny grabu to okres, co 2-3 lata, natomiast dla dębu od 3 do 8 lat. Gatunki te umożliwiają wzbogacanie bazy żywieniowej szczególnie w latach nienasiennych buka. W części rezerwatu niedaleko miejscowości Radomierowice odnotowano znaczny udział starodrzewia. W trakcie przeprowadzonych przez pracowników RDOŚ w Opolu oględzin terenowych (03.03.2022r.) stwierdzono, że zwarcie koron jest na poziomie 0,9, w obu częściach rezerwatu Koszatka, co sprzyja przemieszczaniu się koszątek pomiędzy konarami drzew. Odnotowano również stare drzewa z dziuplami, które mogą być ich kryjówkami i/lub miejscami rozrodu.

Ponadto w okolicach miejscowości Radomierowice od kilku lat obserwuje się, w okresie lęgowym, terytorialne sóweczki *Glaucidium passerinum*, które posiadają obecnie w województwie mniej niż 10 stanowisk. W drzewostanie występują również inne gatunki ptaków wskaźnikowych dla dojrzałych lasów: dzięcioły średnie *Dendrocoptes medius* i dzięcioły czarne *Dryocopus martius*. Drzewostany są zachowane w stanie zbliżonym do naturalnego, o rozbudowanej piętrowości, wielogatunkowe i wielowiekowe, z dominującymi starodrzewami sosnowymi z obfitością wielopostaciowego tzw. martwego drewna. Pośród innych walorów przyrodniczych projektowanego rezerwatu wymienić należy także występującego miejscami obficie widłaka jałowcowatego *Lycopodium annotinum* umieszczona na Polskiej Czerwona Liście roślin i grzybów (2006r.) w kategorii NT (bliski zagrożenia) oraz zagrożone gatunki grzybów: smoluchę świerkową *Ischnoderma benzoinum* (ma status V – gatunek narażony na wymarcie), buławkę rurkową *Typhula fistulosa* (R – rzadki, potencjalnie zagrożony wymarciem), lakownicę lśniąca *Ganoderma lucidum* (R – rzadki- gatunek potencjalnie zagrożony). W części rezerwatu Koszatka obok miejscowości Nowa Bogacica płynie rzeka Borkówka, która jest siedliskiem chronionego, umieszczonego w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt, szklarnika leśnego *Cordulegaster boltonii*. W drzewostanie występują również: dzięcioły średnie *Dendrocoptes medius* i czarne *Dryocopus martius* oraz chrząszcze, w tym pachnica dębowa *Osmoderma barnabita*. Uznanie przedmiotowego obszaru za rezerwat przyrody przyczyni się zatem nie tylko do zachowania miejsca występowania populacji Koszatki. Umożliwi również zachowanie siedliska rzadkich gatunków ptaków i roślin na tym terenie.

Szczególne wartości przyrodnicze przedmiotowego obszaru uzasadniające potrzebę uznania za rezerwat przyrody potwierdziły wyniki prac grupy ekspertów, w tym z dziedziny nauk biologicznych, prowadzonych w latach 2021-2022 (*Ekspertyza Kierunków Rozwoju Sieci Opolskich Rezerwatów Przyrody*, Badora K., Hebda G., Nowak A., Sierakowski M., Wróbel R.). Zespół ekspertów, kierując się wypracowanymi wskaźnikami oceny walorów przyrodniczych (wskaźnik faunistyczny, wskaźnik ekosystemowy, krajobrazowy, unikatowość waloru, potrzeba podjęcia działań ochronnych) uznał, że obszar ten stanowi wyjątkową w skali kraju ostoję różnorodności biologicznej i zasługuje na ochronę w randze rezerwatu przyrody - dla zachowania populacji Koszatki na Opolszczyźnie.

Projekt zarządzenia był konsultowany z Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie Regionalnym Zarządem Gospodarki Wodnej w Gliwicach w Gliwicach, które wydało pozytywną opinię w sprawie (zn.spr.C.RZŚ.492.2.2025.AS). W pracach nad uznaniem przedmiotowego obszaru za rezerwat przyrody brali udział przedstawiciele Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach (RDLP w Katowicach) oraz Nadleśnictwa Kluczbork i Nadleśnictwa Turawa, którzy wnieśli uwagi do zaproponowanego pierwotnie przebiegu granic rezerwatu przyrody (zn.spr.ZO.7212.28.2025., ZG.7211.1.2.2025 i ZG.7212.2.2025.OW). Na spotkaniu w dniu 07.05.2025r. w siedzibie Nadleśnictwa Kluczbork (jednostka wskazana przez RDLP w Katowicach do kontaktu w tej sprawie) wypracowano stanowisko w powyższym zakresie. Wyznaczone wówczas granice rezerwatu i jego otuliny zostały uwzględnione w niniejszym akcie prawnym.

Zarządzenie pociąga za sobą skutki finansowe w budżecie państwa w części, której

dysponentem jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Opolu, w szacowanej kwocie ok. 2600 zł na oznakowanie rezerwatu tablicami informującymi o nazwie formy ochrony przyrody. W perspektywie kolejnych pięciu lat od momentu jego ustanowienia, sprawujący nadzór zobowiązany jest do sporządzenia projektu planu ochrony dla rezerwatu (w ramach prac bieżących przez pracowników Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Opolu lub, w przypadku pozyskania środków z budżetu państwa albo ze środków zewnętrznych, z tych źródeł).